

Stedsans

Kenneth A. Balfelt

(f. 1966)

FOS (Thomas Poulsen)

(f. 1971)

Mændenes Hjem

- Radical Horizontality

2002-06

Træ, linoleum, fliser, kobber,
campingvogn, møbler, lamper,
vandpost, vinduesfolie, almindelige
bygge materialer og maling

Ca. 200 m²

Mændenes Hjem

Lille Istedgade 2

1706 København V

Midt i larm og tumult ligger en mand og sover. Han har lagt sig i en stol og er gået ud som et lys. En 'kokse stol': En særlig stol, skabt til en helt anden situation af designeren Søren Ulrik Petersen, men en stol som passer perfekt til stofbrugere og hjemløse på herberget Mændenes Hjem i København. Stolen foldes ud af en kasse, og inden man lægger sig, kan man sikre sine ejendele bag ryglænet, så man ved, at de også er der, når man vågner. Kokse stolene er blot en lille del af den omfattende udsmykning, som billedkunstnerne Kenneth A. Balfelt og FOS skabte til Mændenes Hjem i 2002-06. Stedets forstander Robert Olsen havde henvendt sig til dem med et ønske om en radikal genindretning af herbergets lokaler. Han ville gerne have, at rammerne i højere grad afspejlede stedets nye socialpædagogiske linje. Med værdighed, dialog og ligeværd som nogle af nøgleordene, blev man nødt til at tænke over de signaler, stedet udsendte. Forstanderen ville fjerne herbergets institutionspræg og skabe et mere uformelt og rart sted at være. Balfelt og FOS påtog sig rollen som en slags oversættere, der skulle omsætte de nye pædagogiske tanker til et nyt fysisk miljø. Projektet blev finansieret af Københavns Kommune, Socialministeriet og en række private fonde. Statens Kunstfond var i første omgang ikke involveret, men bevilligede i 2008 et tilskud "som en anerkendelse af initiativet og den kunstneriske arbejds metode og strategi", som der stod i tilsagnsbrevet fra Udvalget for Kunst i det Offentlige Rum.

Forud for udsmykningen opholdt de to kunstnere sig på herberget på alle tider af døgnet for at lære stedet at kende og for at tale med brugerne om deres ønsker til den nye indretning. Kunstnerne bemærkede, at der næsten ikke var nogen positiv kontakt mellem de mange brugere. Deres mål blev derfor at skabe nogle fysiske rammer, der i højere grad stimulerede til fællesskab og socialt samvær. Med indretningen af det store, åbne fælleslokale forsøgte de at fremkalde en hyggelig, afslappet caféstemning, som indbyder til uformelt samvær. Nyindretningen rejste imidlertid en række spørgsmål: Har man overskud til at involvere sig med andre, hvis det eneste, man tænker på, er det næste fix? Ændrer brugerne adfærd, fordi rammerne bliver mere hyggelige? Og hvem definerer overhovedet, hvad der ser hyggeligt ud?

Herbergets brugere var overordnet set glade for den nye indretning, og den destruktive og voldelige adfærd, som tidligere havde præget stedet, fortog sig. Balfelt og FOS' æstetik faldt dog ikke i alle brugernes smag. Én kritiserede i et videointerview udsmykningen for at være for kølig: "Sådan nogle steder som her, der har folk brug for varme, tryghed og glæde. For deres liv er noget lort. (...) Så der skal være meget mere varme, og det kan man gøre med sådan noget tapet, der ligner palmer eller Himalayas bjerge eller et eller andet og en masse store grønne palmer i hjørnerne." Man fristes til at overveje, om nogle af brugerne følte sig fremmedgjorte i mødet med de nye designobjekter og kunstnerisk udformede møbler.

Mandelens

Hjem

Mandelens Hjem

Lille Strøme

Strøme

Balfelt og FOS har erstattet den gamle undselige indgang med en rigtig hovedindgang ud mod Istedgade. Før gik man ind igennem en afsidesliggende port og skulle melde sin ankomst ved et glasbur, der næsten mindede om en grænsekontrol. I dag får en kobberbaldakin og en stor, tung egetræsdør med udskæringer og støbejernshængsler indgangen til at minde om en mellemting mellem en kirke og en vikingeborg. Man skal ikke længere skamme sig over at gå ind på Mændenes Hjem.

Kontrasten til den barske hverdag på gaden synes i hvert fald stor. Men selvom udsmykningen ved første øjekast kunne ligne noget fra et boligmagasin, opdager man ved nærmere eftersyn, at kunstnerne med en respektfuld og humoristisk tilgang har arbejdet med at indlejre stedets værdier i hvert enkelt af udsmykningens elementer.

Ud over det åbne fælleslokale tilføjede kunstnerne blandt mange andre ting også et nyt indgangsparti, en lille sovesal og et badeværelse i friske farver, en rå bardisk, en række lamper og en vandpost udformet som en fadølshane. Udsmykningens mest iøjnefaldende element var en stor campingvogn beklædt med noget, der ligner store, grå fiskeskæl. Vognen skulle fungere som mødelokale. Ved at holde møder i noget så uhøjtideligt som en campingvogn fremfor på socialarbejderens kontor, lagde man i højere grad op til en venskabelig samtale end et traditionelt møde mellem systemet og den hjemløse.

Forstanderen var begejstret: "Campingvognen signalerer hygge, mens møder og møderum signalerer magt. (...) Det at placere mødet i en campingvogn er en måde at nedspille situationen og symbolværdien", skrev han i en artikel.

I forbindelse med en stor ombygning på Mændenes Hjem i 2013 er det meste af FOS og Balfelts udsmykning blevet udskiftet. Selvom der bevidst var blevet udvalgt holdbare, rengøringsvenlige og vedligeholdelsesfrie materialer, var flere elementer efterhånden blevet slidt ned. Brugere på Mændenes Hjem er generelt hårde ved deres omgivelser. De få dele af udsmykningen, der stadig findes, er præget af det rå miljø.

Billederne på foregående side øverst, denne side og side 212 viser, hvordan FOS & Balfelts udsmykning så ud oprindeligt. I dag er kun ganske få elementer bevarede. Et identisk eksemplar af vandposten blev i øvrigt installeret nogle få hundrede meter væk, men ikke desto mindre i markant andre omgivelser: Midt imellem farverige drinks og dunkende rytmer har den i knap otte år tilbudt vand til de feststemte gæster på Karriere Bar i Kødbyen – en natklub indrettet af forskellige kunstnere, som kunstneren Jeppe Hein og hans søster, iværksætteren Lærke Hein, drev i perioden 2007–2014.

Kenneth A. Balfelt har i mange år centreret sine kunstprojekter omkring samfundets marginaliserede grupper. Flere af hans interventioner foregår i det offentlige rum og tager udgangspunkt i dialog med forskellige brugergrupper. Stofbrugere, alkoholikere, hjemløse – 'superbrugere' af det offentlige rum, som han kalder dem. I 2002 skabte han debat med værket *Beskyttelsesrum – Fixerum til stofbrugere*. I en gammel beskyttelsesbunker på Halmtorvet bemandet med to sygeplejersker var intentionen at skabe et sted, hvor stofbrugere i en periode kunne fixe under ordnede forhold. Politiet modsatte sig dog, men Balfelts fixerum træder alligevel frem som et godt eksempel på den kunst, der engagerer sig i den sociale virkelighed og som endda formår at være med til at udfordre den politiske dagsorden. Som reaktion på værket blussede debatten om et permanent fixerum op – ikke bare på Vesterbro, men også helt ind i Folketinget. Efter at være blevet nedstemt i 2003, blev et lovforslag endeligt vedtaget i 2012. Vejen var nu banet for, at man kunne oprette ikke 'fixerum', men såkaldte 'stofindtagelsesrum'.

Da Enghave Plads i 2010 skulle ryddes forud for det planlagte metrobyggeri, tog Balfelt initiativ til at skabe et nyt sted for de alkoholikere, der havde fast tilholdssted på pladsen. I samarbejde med brugerne etablerede han Enghave Minipark, hvor de nu kan sidde på den meterlange bænk, varme sig ved ildstederne og søge læ under den store trækonstruktion.

Kokkestolene har set bedre tider, og nogle spredte blodstænk på badeværelsets pastelfarvede fliser vidner om, at det, der skulle have været et indbydende og hygiejnisk baderum, også af og til bliver brugt som fixerum. For at få plads til det nye stofindtagelsesrum Skyen måtte campingvognen vige pladsen. Den kan nu i stedet opleves på Statens Museum for Kunst, i en helt ny kontekst og af nogle helt andre mennesker. Løsrevet fra den oprindelige funktion er campingvognens symbolske betydning blevet radikalt forandret. For det er jo ikke bare en almindelig hvid campingvogn. Det er et kunstnerisk bearbejdet objekt, der nu er parkeret blandt museets øvrige værker.

FOS og Balfelt har med deres nyindretning af Mændenes Hjem skabt en udsmykning, der stiller spørgsmål ved, hvor grænsen egentlig går mellem kunst og design. Og en udsmykning, der aktiverer en diskussion om kunstens sociale potentiale: Kan kunsten helt konkret agere fødselshjælper for et bedre samfund?

